

РЕЦЕНЗИЯ

за качествата на дисертационния труд на тема:
***„Комплексна система за контрол и оценка на физическото
развитие и специфичната работоспособност на подрастващи
баскетболисти“***

за присъждане на научната степен ***„Доктор на науките“***
в област на висшето образование: ***7. Здравеопазване и спорт,***
професионално направление: ***7.6 Спорт,***
специалност ***Спорт (Баскетбол)***

на

доц. Мариана Алексиева Борукова, доктор,
преподавател в катедра ***„Баскетбол, волейбол, хандбал“***
на ***НСА „В. Левски“***

Данни за процедурата

Със заповед № ЗП – 544/17.05.2022 г. на Ректора на НСА „В. Левски“, на основание чл. 12 ал. 6 от ЗРАСРБ и във връзка с чл. 18 и чл. 19 от Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НСА „В. Левски“, е открита процедура за придобиване на научната степен „Доктор на науките“ от доц. Мариана Алексиева Борукова – доктор.

Всички дейности, свързани с посочената процедура, са коректно изпълнени – не са регистрирани пропуски и нарушения.

В справката за изпълнение на минималните държавни наукометрични изисквания за присъждане на научната степен „Доктор на науките“ доц. Мариана Борукова е отбелязала, че представя доказателства за 388 т., при минимално необходими 350 т. Считам обаче, че кандидатката неправилно е изчислила по т. Г.8. „Публикации и доклади, публикувани в нереферирани

списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове“ 138 т., вместо 166 т. Така, че, приемам като доказани общо 416 т.

Данни за кандидатката

Доц. Мариана Борукова води лекции и упражнения със студенти от всички факултети и форми на обучение в ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“, както и със специализанти в курсове за треньори по баскетбол и учители по физическо възпитание към ЦСДК на НСА „В. Левски“.

Участва в разработването на учебни програми, както и в редица научно-изследователски и образователни проекти. Отговаря за научната работа на преподавателите и студентите от катедра „Баскетбол, волейбол, хандбал“ и организира всички научни конференции на катедрата. Член е на Експертния съвет на НСА по научна е проектна дейност и е отговорен редактор на научното списание „Годишник на НСА „В. Левски“. Член е на Треньорската комисия към БФ Баскетбол и е национален координатор по баскетбол на Спешъл Олимпикс (България).

Научните интереси на доц. Борукова са свързани главно с проблемите на високото спортно майсторство, игровата ефективност в баскетбола, контрола на спортната подготовка на подрастващите баскетболисти, адаптирания баскетбол.

Данни за рецензирания дисертационен труд

Темата на дисертационния труд е в унисон с научните изследвания в областта на Теорията и методиката на спортната тренировка, както и с изискванията на Правилника на НСА “Васил Левски” за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности.

Разработката е опит да се обогати теорията и практиката на спортната тренировка по баскетбол чрез оптимизиране на контрола и оценката върху

физическото развитие и специфичната работоспособност на подрастващи баскетболисти.

Рецензираният докторски труд е разработен в обем от 255 стр., в т.ч. 44 таблици, 65 фигури, някои от които, според мен, неоснователно са обозначени като диаграми или номограми, и 3 приложения. Структуриран е според изискванията и написан е на добър език и стил. Онагледен е много добре.

Разработката притежава качества, които имат приносен характер:

- Извършено е *сериозно теоретично проучване* (с помощта на 230 литературни източника, от които 140 на кирилица), на базата на което кандидатката формулира своята основна методологическа концепция.

- Използвани са *подходящи методически подходи и математикостатистически инструментариум*, които дават възможност да бъдат решени поставените цели и задачи на разработката.

- Обемът на *изследователския материал е достатъчно представителен* и разкрива особеностите на съвкупностите, които са обект на изследването. В него са обхванати общо 351 лица, в т.ч. 41 лицензирани треньори, работещи с подрастващи в цялата страна, и 310 млади баскетболисти от три възрастови групи – 12, 14 и 16-годишни момчета и момичета.

- *Разкрити са средните нива и вариативността, съществуващите зависимости, както и факторните структури* на всяка от съвкупностите.

- На базата на достатъчно количество информация, са *разработени нормативни таблици за оценка на физическото развитие и специфичната работоспособност* на 12-, 14- и 16-годишните баскетболисти от двата пола.

В дух на коректност считам, че е необходимо да бъдат направени и някои бележки, които надявам се ще подпомогнат доц. Борукова в бъдещият ѝ път на научен работник в областта на физическото възпитание и спортната тренировка. В най-общ вид те се свеждат до:

- **Заглавието** е твърде претенциозно формулирано – реално изследването обхваща само 3 възрастови групи, а това са едва 6 години от цялостното биологично и спортно развитие на подрастващите и е коректно това да бъде посочено в заглавието. И още - в заглавието не е нужно да съществува терминът „оценка“. Оценката, според Я. Брогли, е една от подсистемите на контрола (измерване, оценяване, оптимизиране). Всъщност по-нататък в теоретичната част правилно се говори предимно за контрол.

- Във **Въведението** се твърди, че в България „не съществуват конкретизирани и уеднаквени тестове за измерване“. Да, така е в момента. Разработените през 1990 г. (Гьошева, К. и кол.) три Системи за контрол, оценка и оптимизиране на спортната подготовка на подрастващи баскетболисти, бяха официално въведени в работата на БФБ и валидни за всички отбори в България. Приложените в тях достатъчен брой тестови упражнения са едни и същи, но съобразени със съответните за всяка от възрастовите групи особености между 13 и 19 г. Нормативните таблици са представени по възрастови групи и пол и, нещо много важно, разработени са критерии за оптимизиране на спортната подготовка. Ясно е, че тези системи вече не са актуални, но методологията на тяхното разработване напълно отговаря на съвременните изисквания и може да бъде в помощ на сегашните изследователи, а това, според мен, не е било взето под внимание от кандидатката.

- Създаването на Нормативна система, на базата на „**по-обемна тестова батерия**“, както обобщава авторката мнението на треньорите и,

като че ли се съгласява с тях, според мен е предимство. Това позволява обективно и по-пълноценно да бъдат оценени всички страни на спортната подготовка. Действително, никой треньор не желае да влага тренировъчно време за провеждане на тестиране. Изходът от това е прилагането на множествената корелация, която позволява включените в тестовата батерия показатели да бъдат подредени според приноса на всеки от тях към нивото на спортната подготвеност на младите баскетболисти от съответната съвкупност, а също и да бъдат определени съответни коефициенти за всеки от тях, които характеризират тежестта на всеки показател. За практическа употреба, всеки треньор може да избере и приложи различен брой тестови упражнения, в зависимост от времето, с което разполага, като спазва реда, по който те са подредени в множествените уравнения. *Това вече е дейност, свързана с процеса на оптимизиране.*

- По отношение на *Основната изследователска теза* на докторския труд, по време на вътрешното обсъждане в катедрата предложих свой вариант. По време на защитата си доц. Борукова прие с благодарност и готовност моето мнение, но виждам, че тя не се е съобразила с предложения вариант. Може да се допусне, че това е нейно право, но считам, че представеният на стр. 60 вариант за основна методологическа концепция по-скоро звучи като заглавие.

- Отново обръщам внимание, както и по време на вътрешното обсъждане, на факта, че мястото на *Методическите указания за използване на нормативната база за контрол върху специфичната работоспособност* е в основното изложение, а не в Приложение. Те са важно изискване за този вид научни разработки и придават завършеност на Системата.

■ Както показват резултатите от проведеното проучване с треньори по баскетбол, „получената информация не им дава ясна насока за необходимите корекции в учебно-тренировъчния процес“. Това означава, че преди да бъде представена за въвеждане в практиката, към разработената Комплексна система за контрол трябва **да бъдат добавени критерии за оптимизиране**, което ще позволи на треньорите лесно да определят акцентите в работата с всеки от своите възпитаници и ще ги стимулира да не подценяват тестирането в бъдещата си учебно-тренировъчна работа.

■ Считам, че се налага **да бъдат коригирани нормативните таблици по показатели 17 и 20** – отнемането на само 1 s при сполучливо попадение в коша, при сегашните нормативи, означава добавяне само на 2 т. (от общо 50 т.) към общата оценка на състезателите, които са завършили сполучливо атаката си към коша и в никакъв случай не е стимул за точност при стрелбата в движение. Авторката би могла да помисли за по-висок стимул, напр. 2 s, което означава 4 или 5 т. за постигнат кош, а това стимулиране децата ще оценят по време на тестирането с по-голямо старание.

■ Неправилно е **наименованието и описанието на показател 21** – ако е за 1 min, защо са представени нормативи за време на изпълнение? Считам, че тук е нужно като основен показател да се изчисли средното време, за което всеки състезател е реализирал едно попадение в коша.

- Срещат се също някои **други неточности**, като например:
- неточно цитиране на автори (Системите от 1990 г. на Гьошева и кол. са от трима, а не от двама автори);
 - некоректно е представена, като линии на развитие, динамиката на промените в нивата на изследваните признаци (фиг. III.10, III.11, III.24 и т.н.);

- терминологични грешки (отскок на височина – вертикален отскок, гъвкавост – наклон напред);
- грешна номерация на фигури (табл. II.2, стр. 67);
- отделните показатели в нормативните таблици трябва да бъдат номерирани.

Представените в края на разработката изводи и препоръки естествено произтичат от анализа на резултатите и са представени стегнато и ясно.

Доц. Мариана Борукова коректно е определила приносите на своя дисертационен труд.

В **заклучение**, независимо от посочените неточности, пропуски и грешки, считам, че е извършена достатъчна по обем научно-изследователска работа, която има приносен характер и ще обогати теорията и практиката в областта на спортната тренировка по баскетбол. Дисертационният труд притежава научна и приложна стойност и напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника на НСА “Васил Левски” за придобиване на научната степен "Доктор на науките".

Всичко това ми дава основание убедено **да заявя своя положителен вот** за присъждане на **доц. Мариана Алексиева Борукова, доктор** на научната степен „**Доктор на науките**“, в област на висшето образование **7. Здравеопазване и спорт**, професионално направление **7.6. Спорт**, специалност **Спорт (Баскетбол)**.

01. 08. 2022 г.

София

Рецензент:.....

(проф. Кръстю Църов, доктор)